

Agnieszka Dejnaka

Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu

Rzeczywistość poszerzona i jej zastosowanie w e-learningu

Rzeczywistość poszerzona (augmented reality, AR) to obszar informatyki zajmujący się łączeniem świata realnego z elementami wirtualnymi, wygenerowanymi przy użyciu grafiki komputerowej¹. Celem artykułu jest zaprezentowanie najnowszych osiągnięć z zakresu rzeczywistości poszerzonej oraz jej zastosowań w e-learningu. Ważnym aspektem ukazanych informacji będzie przedstawienie zastosowań rzeczywistości poszerzonej w praktyce – między innymi w szkoleniach w dużych korporacjach międzynarodowych oraz jako użyteczne narzędzie szkoleń z zakresu poznawania działania wysokich technologii konstrukcyjnych. Ukazane zostanie także zastosowanie rzeczywistości poszerzonej w nauczaniu i propagowaniu kultury – między innymi jako narzędzia przydatnego w muzeach, rekonstrukcjach czy historycznych. Całość artykułu zostanie poparta praktycznymi przykładami zastosowań rzeczywistości poszerzonej w e-learningu.

Wstęp

Poprzez rozwój technologii pojawiły się pośrednio zmiany w społeczeństwie, bez których nie istniałoby pojęcie działań edukacyjnych na rynku elektronicznym. W efekcie zmian pojawiło się nowe określenie na społeczeństwo posługujące się technologiami informatycznymi i korzystające z jego możliwości – społeczeństwo informacyjne. Wymogło to nowy sposób nauczania, pojawił się e-learning, umożliwiający naukę w dowolnym miejscu i czasie, przy użyciu multimedialnego przekazu. Technologia rozwija się nadal – młode pokolenie poszukuje nowych rozwiązań internetowych, nowych metod na poznanie rzeczywistości. Kluczową rolę odgrywają tutaj informacje – to ich poszukiwanie powoduje, że rozwija się technologia rzeczywistości poszerzonej, która została zaaplikowana do e-learningowych szkoleń różnorodnego zakresu.

E-learning a rzeczywistość poszerzona

E-learning jest metodą nauczania, w której kontakt nauczyciela ze studentem następuje przez internet, to proces niestacjonarnego nauczania (przekazywania wiedzy i informacji) za

---

¹ K. Bonsor, *How augmented reality will work*,
<http://computer.howstuffworks.com/augmented-reality.htm>, [20.10.2010].

pomocą nowoczesnych technologii informatycznych². Technologie te wykorzystywane są do tworzenia, przetwarzania, przesyłania i prezentacji danych, informacji, obrazów multimedialnych. Większości osób pojęcie e-learningu kojarzyć może z edukacją przez internet, jednak *e-learning to wszelkie działania wspierające proces szkolenia, wykorzystujące technologie teleinformatyczne*³. Wirtualna edukacja (e-learning) jest szansą rozwoju edukacji „przez całe życie”⁴ społeczeństwa informacyjnego. Stałe ulepszanie systemów nauczania poprzez internet, coraz to nowocześniejsze technologie pozwalają na poprawienie jakości kształcenia i dostosowywanie metod do zmiennych potrzeb odbiorców.

Najważniejszą cechą kursu e-learningowego jest konieczność osiągnięcia założonego celu edukacji – zdobycia określonych umiejętności praktycznych lub wiedzy teoretycznej przez uczestników szkolenia. Niebagatelnym zadaniem szkoleń e-learningowych jest przygotowanie ich w taki sposób, aby możliwa była nauka w trybie zdalnym oraz samodzielne planowanie pracy własnej przez odbiorców.

Oprócz wielu zalet e-learningu (redukcja kosztów szkolenia, dopasowanie tempa nauki do potrzeb odbiorcy), ważnym aspektem jest ciągle zwiększanie atrakcyjności samego procesu nauczania oraz materiałów edukacyjnych przekazywanych klientowi – uczniowi. Narzędziem wspomagającym działania wirtualnej edukacji jest technologia informacyjna, wykorzystywana do tworzenia, przetwarzania, przesyłania i prezentacji danych, informacji, obrazów multimedialnych. Obecnie zastosowanie multimediiów w e-learningu staje się standardem, materiały są interaktywne, urozmaicone schematami i zdjęciami, zawierają testy *self-study* i wprowadzają różnorodne formy aktywności (*mudy, whiteboard, forum*).

Coraz częściej do szkoleń e-learningowych wkracza rzeczywistość poszerzona (AR), która stanowi przyszłość wirtualnej edukacji. Główny potencjał edukacji opartej na poszerzonej rzeczywistości tkwi w możliwości nakładania generowanych komputerowo informacji na rzeczywiste obiekty oraz pracy na wirtualnych obiektach w rzeczywistym otoczeniu. Pozwala to na edukację nieomal „namacalną”, spektakularną oraz oddziałującą na wszystkie zmysły odpowiedzialne za proces nauczania.

---

²S. Szablowski, *E-learning dla nauczycieli*, Wydawnictwo Fosze, Warszawa 2009, s. 25 i dalsze.

³M. Hyla, *Przewodnik po e – learningu*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009, s. 19.

⁴*Internet: fenomen społeczeństwa informacyjnego*, red. nauk. T. Zasepa, Edycja Św. Pawła, Częstochowa 2001 oraz R.W. Kluszczyński, *Spoleczeństwo informacyjne. Cyberkultura. Sztuka multimediiów*, Wydawnictwo Rabid, Kraków 2001, s.76.

Rzeczywistość poszerzona i jej charakterystyka

Rzeczywistość poszerzona nie tworzy nowego w pełni wirtualnego świata 3D, lecz rozszerza i uzupełnia świat rzeczywisty o nowe obrazy (wirtualną powłokę). Przy zastosowaniu rzeczywistości poszerzonej świat rzeczywisty nie ulega zmianie, a tylko „rozszerzeniu” o nowe obiekty lub informacje⁵. Może to być rozszerzenie w formie prostej informacji „nałożonej” na świat rzeczywisty (nazwy ulic, informacje nawigacyjne) lub oparte na skomplikowanych obiektach fotorealistycznych, które wtapiają się w świat realny i tworzą z nim jedną całość (np. rekonstrukcje zniszczonych historycznych budynków, symulacje militarne⁶).

Rzeczywistość poszerzona jest często mylona z wirtualną rzeczywistością. Oba pojęcia nie są tożsame, gdyż wirtualna rzeczywistość (VR) tworzy nowy świat, wygenerowany komputerowo przy użyciu techniki 3D. Natomiast przy tworzeniu rzeczywistości poszerzonej świat realny rozszerza się o elementy 3D. Rzeczywistość poszerzona orientuje się w otoczeniu dzięki systemowi kamer i czujników położenia (triangulacja, GPS), rozpoznaje obiekty rzeczywistego świata, po czym nakłada na nie wirtualne informacje. Rzeczywistość wirtualna poprzestaje na wyświetlaniu jedynie generowanych komputerowo obiektów niewchodzących w interakcje z obiektami rzeczywistymi. Współcześnie rozwijane aplikacje AR kładą duży nacisk na to, aby wirtualne „rozszerzenie” było nierozróżnialne od obiektów rzeczywistych. Jest to możliwe tylko wtedy, gdy oświetlenie wirtualnych obiektów jest zgodne z oświetleniem środowiska, które „rozszerzają”⁷. Jedną z metod, pozwalającą na zrealizowanie takich założeń jest metoda Image Based Lighting (IBL)⁸.

Systemy rzeczywistości poszerzonej można podzielić według wielu różnorodnych kryteriów. Na potrzeby zastosowań AR w e-learningu przedstawione zostaną tylko niektóre z nich (tabela 1).

---

⁵ Prace nad AR rozpoczęły się w latach 60 w Harvard University i University Utah. Nazwa „poszerzona rzeczywistość” została wprowadzona przez przedsiębiorstwo Boeing w latach 90.

⁶ S. Heining, E. Euler, B. Ockert, *Virtual mirror: Interaction paradigm for augmented reality*, <http://campar.in.tum.de/Chair/ProjectVirtualMirror>, [20.10.2010].

⁷ Zob. P. Supan, I. Stuppacher, *Image Based Lighting in Augmented Reality. Central European Seminar on Computer Graphics for students*, 2006; B. Strug, *Modele oświetlenia*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2004.

⁸ Jest to proces oświetlenia sceny i obiektów (rzeczywistych lub wirtualnych) w oparciu o obrazy oświetlenia pobrane bezpośrednio ze środowiska rzeczywistego. Zastosowanie IBL w AR pozwala na osiągnięcie tego efektu i dzięki temu jest to technika, która pozwala na pełne fotorealistyczne renderowanie obiektów wirtualnych.

Tabela 1. Klasyfikacje rzeczywistości poszerzonej

Kryterium	Opis
Miejsce zastosowania	Obszar zamknięty, przestrzeń otwarta.
Wykorzystanie sprzętu do określenia pozycji	Systemy śledzące, sposób prezentacji świata, itd.
Sposób wizualizacji	Wyświetlacze optyczne HMD, see-through, video see-through.

Źródło: opracowanie własne

Główny podział rzeczywistości poszerzonej to podział z uwzględnieniem miejsca zastosowania AR. Wyróżniamy tutaj:

- obszar zamknięty – *internal AR*,
- przestrzeń otwartą – *external AR* (inna nazwa: *outdoor AR*).

Internal AR to generowanie obiektów rzeczywistości poszerzonej na gotowych obrazach rzeczywistego świata. Na obrazach „montuje się” interaktywne obiekty, uruchamiane przez użytkownika w odpowiednim dla niego czasie (np. podczas poszukiwania informacji na określony temat w muzeum, podczas oglądania produktów firmy)⁹. Główne zastosowanie wewnętrznego AR to laboratoria, rozrywka, edukacja, szkolenia pracownicze. Natomiast *external AR* „wychodzi” na zewnątrz. Zastosowanie tej rzeczywistości poszerzonej to między innymi rekonstrukcje zniszczonych budynków, systemy nawigacji 3D oraz trójwymiarowe szkolenia w terenie. Rejestracja realnego świata i wirtualnego w przestrzeni otwartej jest bardziej skomplikowana, wymaga większych nakładów finansowych i bardziej zaawansowanej technologii.

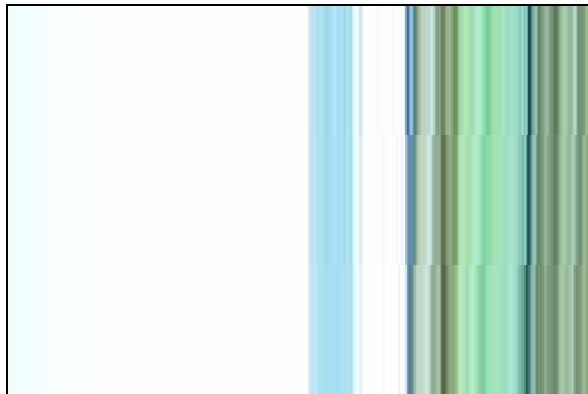
W celu określenia sposobu poruszania się użytkownika AR należy wyznaczyć jego pozycję. Lokalizacja względna (systemy śledzące) polega na określeniu pozycji i łączeniu ich z czujnikami pozycyjnymi, znajdującymi się w pomieszczeniu. GPS pozwala na określenie pozycji obiektu w ruchu na otwartej przestrzeni¹⁰.

Sposób wizualizacji ma niebagatelne znaczenie. Systemy AR korzystają z różnego rodzaju wyświetlaczy dopasowanych do rodzaju obsługiwanej aplikacji edukacyjnej. Najbardziej znane technologie wizualizacyjne to HMD, *see-through* oraz *video see-through*. HMD to głównie gogle wizualizacyjne (rysunek 1) lub gogle z hełmem wizualizacyjnym.

⁹ J. Hensley, T. Scheuermann, G. Coombe, A. Lastra, M. Singh, *Fasr summed-area table generation and its applications. Technical report*, University of North Carolina at Chapel Hill and ATI Research, 2005.

¹⁰ Outdoor Collaborative Augmented Reality
<http://www.ims.tuwien.ac.at/research/mobile/ocar/>, [20.10.2010].

Rysunek 1. Rzeczywistość poszerzona – zastosowanie sposobu wizualizacji w przewodniku turystycznym

Źródło: *Outdoor Collaborative Augmented Reality*: www.ims.tuwien.ac.at/research/mobile/ocar/, [20.10.2010]

Systemy HMD połączone są z systemami ruchu, wobec czego obraz 3D zmienia się wraz z poruszaniem się użytkownika, który widzi równocześnie świat rzeczywisty i wygenerowany poszerzony. HMD *see-thought* pozwalają na oglądanie świata poszerzonego z równoczesnym odbieraniem tego, co dzieje się wokół (użytkownik nie jest odizolowany od otoczenia). Odizolowanie użytkownika od otoczenia (HMD *video see-through*) mogłoby zwiększyć efektywność edukacji, jednak ze względów bezpieczeństwa nie są szeroko stosowane.

Rzeczywistość poszerzona wykorzystywana jest głównie w nawigacji oraz dla potrzeb wojskowe. Wraz z rozwojem technologii i jej dostępnością pojawiły się jednak nowe obszary zastosowań – jednym z nich jest zastosowanie rzeczywistości poszerzonej w e-learningu. W dalszej części autorka przedstawi praktyczne zastosowania rzeczywistości poszerzonej w e-learningu.

Zastosowanie rzeczywistości poszerzonej w e-learningu

E-learning stanowi dziedzinę edukacji, w której rzeczywistość poszerzona ma duży obszar do zagospodarowania. Obecnie ciekawe rozwiązania AR stosowane są jako pierwsze rozwiązania praktyczne, wdrożenia lub wizje futurystyczne. Wybrane obszary zastosowań AR w e-learningu przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Wybrane obszary zastosowań rzeczywistości poszerzonej w e-learningu

Obszar zastosowań	Opis
Edukacja historyczna	muzea, przewodniki AR, szkolenia z zakresu historii sztuki, rekonstrukcje obiektów zabytkowych w systemie AR
Wiedza encyklopedyczna	Biblioteki z AR, podręczniki z rzeczywistością poszerzoną
Szkolenia dla firm	Konstrukcje techniczne i szkolenia wewnątrz korporacyjne
Laboratoria wirtualne	Symulacje doświadczeń z różnych obszarów nauki
Edukacja wczesnoszkolna	Nauczanie początkowe oraz nauka poprzez zabawę

Źródło: opracowanie własne

Edukacja historyczna

Największe zastosowanie AR w e-learningu w zakresie edukacji historycznej to przewodniki AR po miastach historycznych i muzeach. Użytkownik może poruszać się po historycznym obiekcie (np. mieście) i uzyskiwać informacje na wyświetlaczu (gogle, wyświetlacz telefonu, wyświetlacz komputerowy). Informacje są aktualizowane zgodnie z tym, jak porusza się użytkownik, i wyświetlane równocześnie według indywidualnych potrzeb i interakcji użytkownika. Przykład przewodnika z AR po Wiedniu przedstawia rysunek 2¹¹.

Rysunek 2. Przewodnik turystyczny z AR po Wiedniu

¹¹ Przewodnik turystyczny po Wiedniu z AR – pełna prezentacja: <http://www.youtube.com/watch?v=CJpJsGHhOT8&feature=related>, [20.10.2010]; Outdoor Collaborative Augmented Reality: <http://www.ims.tuwien.ac.at/research/mobile/ocar/>, [20.10.2010].

Źródło: *Outdoor Collaborative Augmented Reality*, www.ims.tuwien.ac.at/research/mobile/ocar/, [20.10.2010]

System AR pozwala na zwiedzanie Wiednia w sposób umożliwiający doskonałą edukację – na wyświetlaczu ukazują się informacje historyczne, schematy, rysunki, zdjęcia uzupełniające obraz¹².

Rzeczywistość poszerzona ma także zastosowanie w muzeach (przewodniki muzealne z możliwością obejrzenia obiektów z kilku okresów historycznych¹³) oraz w formie osobnych szkoleń z zakresu historii sztuki (e-learningowe kursy w systemie asynchronicznym)¹⁴ – rysunek 3.

Rysunek 3. Przewodnik muzealny z możliwością obejrzenia obiektów z kilku okresów historycznych.

Źródło: *Fraunhofer IGD*: www.youtube.com/watch?v=gwtmk1ZjhY0&feature=related, [10.2010]

¹² Zobacz także Vidina Project, *Zastosowanie AR w telefonii komórkowej*:

<http://www.youtube.com/watch?v=K0CUocl6AOA&feature=related> (dostęp 10.2010) oraz *A Future for the Past, exhibition of Allard Pierson Museum*: <http://www.igd.fraunhofer.de/igd-a4/videos/?lang=en>, [20.10.2010].

¹³ Przewodniki muzealne z możliwością obejrzenia obiektów z kilku okresów historycznych, Fraunhofer IGD : <http://www.youtube.com/watch?v=gwtmk1ZjhY0&feature=related>, [20.10.2010].

¹⁴ Najbardziej popularne – zwiedzanie Luwru: <http://www.louvre.fr/llv/commun/home.jsp>, [20.10.2010].

Kolejne zastosowanie AR w edukacji to rekonstrukcja obiektów historycznych, poprzez nałożenie „brakującej rzeczywistości” na realny obiekt. Może to następować albo poprzez internet, albo podczas zwiedzania danego obiektu przy użyciu wirtualnego hełmu. W obu przypadkach zadaniem e-learningowego szkolenia jest zapoznanie użytkownika z historią oraz ważnymi wydarzeniami z danego okresu, a także oryginalnym wyglądem obiektu. Przykładem zastosowania tego rozwiązania jest projekt ARCHEOGUIDE¹⁵ (rysunek 4).

Rysunek 4. Projekt ARCHEOGUIDE – nałożenie obrazu AR na zniszczony budynek kompleksu muzealnego.

Źródło: Projekt ARCHEOGUIDE: <http://archeoguide.intranet.gr/project.htm>, [10.2010]

Oprócz zastosowań historycznych metoda ta może być także wykorzystywana w budownictwie oraz architekturze ogrodów.

Wiedza encyklopedyczna

W e-learningu ważnym aspektem jest przygotowanie dobrych materiałów szkoleniowych dla uczestników kursu. Do tej pory papierowe podręczniki zastępowały e-learningowe multimedialne prezentacje, animacje oraz symulacje działań. Bez względu na tematykę szkolenia e-learningowego AR umożliwia korzystanie z encyklopedii i podręczników zawierających rzeczywistość poszerzoną. Przy użyciu oprogramowania oraz kamer odpowiednio scentrowanych można na ekranie obejrzeć rozszerzenie informacji zawartych w podręczniku. Jest to szczególnie przydatne w blended learningu, gdy nauczanie wirtualne łączy się z tradycyjnym i materiały pomocnicze mogą być wykorzystywane zarówno podczas

---

¹⁵ Projekt ARCHEOGUIDE: <http://archeoguide.intranet.gr/project.htm>, [20.10.2010].

tradycyjnego, jak i wirtualnego nauczania¹⁶. Rysunek 5 przedstawia futurystyczną wizję korzystania z podręczników z AR.

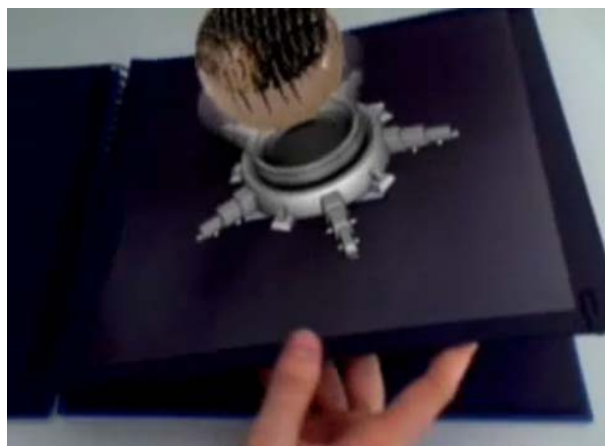
Rysunek 5. Podręczniki z rzeczywistością poszerzoną – wersja futurystyczna

Źródło: *Augmented Reality - The Future of Education Technology. Tesi di Laurea in Grafica e Progettazione Multimediale, HD version AT: www.vimeo.com/soryn, [20.10.2010]*

Podobnie działać ma wieka encyklopedia AR, która umożliwiałaby zastosowanie zawartej w niej wiedzy w wielu obszarach kursów e-learningowych (rysunek 6).

Rysunek 6. Wielka encyklopedia z rzeczywistością poszerzoną

Źródło: *Prezentacja encyklopedii AR: <http://www.youtube.com/watch?v=oHkUOpYNhoM&feature=related>, [20.10.2010]*

Futurystyczna wizja przewiduje powstanie bibliotek AR ze szkoleniami e-learningowymi połączonymi z odpowiednimi pozycjami książkowymi dostępnymi w tradycyjnej i internetowej bibliotece.

---

¹⁶ *Augmented Reality - The Future of Education Technology. Tesi di Laurea in Grafica e Progettazione Multimediale, http://www.youtube.com/watch?v=Q_xF8ujj7ko&feature=related; HD version AT: www.vimeo.com/soryn, [20.10.2010].*

Szkolenia dla firm.

Szkolenia e-learningowe dla firm są działaniem oszczędzającym zarówno finanse firmy, jak i czas pracowników. W e-learningowych szkoleniach dla firm z rozszerzeniem AR ważne miejsce zajmują szkolenia z zakresu technologii konstrukcyjnych (konstrukcje stalowe mostów, szkolenia z budowy samolotów) oraz szkolenia specjalistyczne pod potrzeby dużych korporacji (np. serwisowe, z zakresu asortymentu produktów oraz ich prezentacji)¹⁷.

Przykładem zastosowania jest system serwisowy firmy BMW oparty na e-learningu oraz rzeczywistości poszerzonej (rysunek 7)¹⁸.

Rysunek 7. Działanie systemu serwisowego z AR przedsiębiorstwa BMW

Źródło: *Current research project at BMW:*
www.youtube.com/watch?v=P9KPJA5yds&feature=related, [10.2010].

Pracownik firmy korzysta podczas naprawy samochodu z okularów przeziernikowych – nakładających wirtualne modele na naprawiane części oraz pokazujących czynności do wykonania. Równocześnie omawiana jest każda wykonywana czynność i niebezpieczeństwa związane z niewłaściwym zastosowaniem części. Jest to zgodne z postulatem *just enough*, czyli początkowym prostym szkoleniu i na bieżąco doszkalananiu pracowników pod potrzeby zmian rynkowych.

Laboratoria wirtualne

Wirtualna edukacja to zarówno wiedza teoretyczna, jak i praktyczna. Nie można tutaj pominąć wagi doświadczeń. W tradycyjnym nauczaniu wymagają one laboratoriów i są kosztowne. E-learning w połączeniu z AR umożliwia stworzenie sztucznych laboratoriów, w których można prowadzić badania – zarówno amatorskie (na potrzeby nauczania

---

¹⁷ Inne zastosowania rzeczywistości poszerzonej w szkoleniach i prezentacjach produktów przedsiębiorstwa:
<http://www.youtube.com/watch?v=kKjD6GnWvOY&feature=related> oraz
http://www.youtube.com/watch?v=o_Hp8KhHH-o&feature=related, [20.10.2010].

¹⁸ Działanie systemu serwisowego z AR przedsiębiorstwa BMW:
<http://www.youtube.com/watch?v=P9KPJA5yds&feature=related>, [20.10.2010].

w szkołach), jak i profesjonalne (pod potrzeby nauki). Najczęściej laboratoria powstają na potrzeby badania zjawisk fizycznych, chemicznych oraz doświadczeń medycznych. Rysunek 8 prezentuje zastosowanie doświadczeń w e-learningu z AR.

Rysunek 8. Laboratorium e-learningowe z rzeczywistością poszerzoną – model fizyczny i matematyczny

Źródło: Golden Submarine: <http://www.youtube.com/watch?v=0h-a2OwbEBo>, [20.10.2010]

W powyższych laboratoriach można przeprowadzać proste doświadczenia z zakresu fizyki oraz matematyki – przy wykorzystaniu kursu e-learningowego oraz rzeczywistości poszerzonej.

Edukacja wczesnoszkolna

Edukacja wczesnoszkolna ma bardzo duże znaczenie dla rozwoju młodego pokolenia. W dobie rozwoju internetu i e-learningu dzieci także chętnie sięgają po nowe rozwiązania technologiczne, aby bawić się i uczyć. Rzeczywistość poszerzona pojawia się w kursach e-learningowych przeznaczonych dla najmłodszych – jest to najczęściej nauka powiązania z zabawą, gry edukacyjne, symulacje.

Najprostszym zastosowaniem e-learningu w nauczaniu dzieci jest wykorzystanie bajek edukacyjnych w połączeniu z zadaniami rozwiązywanymi poprzez internet oraz AR¹⁹ (rysunek 9).

Rysunek 9. Bajki edukacyjne z rzeczywistością poszerzoną

Źródło: Total Immersion: <http://www.youtube.com/watch?v=4RKQbbswzh4&feature=related>, [20.10.2010]

Ilustracje w książkach nie muszą już być statyczne, ale stają się częścią realnego świata, wzbudzając większe zaangażowanie czytelników. Pobudza to zarówno wyobraźnię małych dzieci, jak i uczy nowych elementów i wykorzystania technologii informatycznej.

Podsumowanie

E-learning podlega stałej ewaluacji i udoskonaleniu, co stwarza możliwości nauczania za pośrednictwem palmtopów, iPodów i innych urządzeń multimedialnych. Rzeczywistość poszerzona może w znacznym stopniu uatrakcyjnić materiały szkoleniowe, otworzyć nowe możliwości przed wirtualnym nauczaniem. Jednak należy pamiętać, że nawet najciekawsze rozwiązania z AR nie zastąpią dobrze przemyślanego i odpowiednio dopracowanego pod względem dydaktycznym materiału szkoleniowego. Rzeczywistość poszerzona jest bowiem narzędziem, które należy wykorzystać mając na uwadze nadrzędny cel e-learningu – przekazanie przyszłym odbiorcom szkolenia najwyższej jakości wiedzy zarówno teoretycznej jak i praktycznej.

---

¹⁹ Total Immersion: <http://www.youtube.com/watch?v=4RKQbbswzh4&feature=related>, [20.10.2010].

Bibliografia

- E. Abramek, A. Kempa, *Główne kierunki rozwoju e-learningu, Systemy Wspomagania Organizacji*, Katedra Informatyki, Akademia Ekonomiczna, Katowice 2005.
- A. Clarke, *E- Learning. Nauka na odległość*, Wydawnictwa Komunikacji i Łączności, Warszawa 2007.
- A. Dejnaka A., *Innowacje w zakresie systemów e-learningowych w UE jako szansa rozwoju europejskiego rynku pracy*, [w:] *Spójność społeczna i ekonomiczna UE*, Wrocław 2009.
- S. Heining, E. Euler, B. Ockert, *Virtual mirror: Interaction paradigm for augmented reality*, <http://campar.in.tum.de/Chair/ProjectVirtualMirror>.
- J. Hensley, T. Scheuermann, G. Coombe, A. Lastra, M. Singh, *Fast summed-area table generation and its applications. Technical report*, University of North Carolina at Chapel Hill and ATI Research, 2005.
- M. Hyla, *Przewodnik po e-learningu*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009.
- T. Zasepa (red.), *Internet: fenomen społeczeństwa informacyjnego*, Edycja Św. Pawła, Częstochowa 2001.
- H. Kato, M. Billinghurst, *Marker tracking and hmd calibration for a video-based augmented reality conferencing system*. IWAR 99: Proceedings of the 2nd International Workshop on Augmented Reality, 1999.
- R.W. Kluszczyński, *Spółczesność informacyjna. Cyberkultura.. Sztuka multimedialna*, Wydawnictwo Rabid, Kraków 2001.
- M. Kujawińska, *Cyfrowe metody przetwarzania obrazu, część 2*, Politechnika Warszawska, Warszawa 2006.
- A. Mayo, *Kształtowanie strategii szkoleń i rozwoju pracowników*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2002.
- B. Strug, *Modele oświecenia*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2004.
- P. Supan, I. Stuppacher, *Image Based Lighting in Augmented Reality. Central European Seminar on Computer Graphics for students*, 2006.
- S. Szablowski, *E-learning dla nauczycieli*, Wydawnictwo Fosze, Warszawa 2009.

Netografia

- K. Bonsor, *How augmented reality will work*, <http://computer.howstuffworks.com/augmented-reality.htm>.
- Działanie systemu serwisowego z AR przedsiębiorstwa BMW, <http://www.youtube.com/watch?v=P9KPJIA5yds&feature=related>.
- Luwr, <http://www.louvre.fr/llv/commun/home.jsp>.
- Outdoor Collaborative Augmented Reality, <http://www.ims.tuwien.ac.at/research/mobile/ocar/>.
- Projekt ARCHEOGUIDE, <http://archeoguide.intranet.gr/project.htm>.

A Future for the Past, exhibition of Allard Pierson Museum,
<http://www.igd.fraunhofer.de/igd-a4/videos/?lang=en>.

Przewodnik turystyczny po Wiedniu z AR – pełna prezentacja,
<http://www.youtube.com/watch?v=CJpJsGHhOT8&feature=related>.

Fraunhofer IGD, <http://www.youtube.com/watch?v=gwtmk1ZjhY0&feature=related>.

The Future of Education Technology. Tesi di Laurea in Grafica e Progettazione Multimediale, http://www.youtube.com/watch?v=Q_xF8ujj7ko&feature=related.

Total Immersion, <http://www.youtube.com/watch?v=4RKQbbswzh4&feature=related>.

Zastosowania rzeczywistości poszerzonej w szkoleniach i prezentacjach produktów przedsiębiorstwa,
<http://www.youtube.com/watch?v=kKjD6GnWvOY&feature=related>;
http://www.youtube.com/watch?v=o_Hp8KhHH-o&feature=related (dostęp 10.2010).

Zastosowanie AR w telefonii komórkowej, Vidina Project,
<http://www.youtube.com/watch?v=K0CUocl6AOA&feature=related>.

Abstract

Augmented reality is an informatics area connecting real world with virtual elements. The aim of the article is to present the newest achievements of widen reality and its application in e-learning. The author will also discuss the practical application of widen reality in trainings, for instance in big multinational companies, or as a useful tool of teaching and promoting culture that can be used in museums, historic reconstructions etc.

Nota o autorce

Agnieszka Dejnaka jest pracownikiem naukowym Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu, w Katedrze Marketingu. Zajmuje się zagadnieniami e-learningu i zastosowania nowych technologii w marketingu internetowym. Jest praktykiem i teoretykiem z zakresu rozwoju e-commerce Polsce.